

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 10.

Fylke: Trøndelag.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Brekken.

Emne: Lynging og mosing

Bygdelag:

Oppskr. av: Lars Valseth.

Gard:

(adresse): Gitterdal

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

egen

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I. Lynging

A. Lyng blir sankt.

1. Å sanke lyng til deprefor er nok ikke alminnelig her lenger. Det kan kanskje hende en og annen sanker litt i vårknipa, men store kvanta blir det ikke. Under siste krig veit en av at lyng ble sankt, men heller ikke da mere enn noen sekker.

For ca 40 år sia sto folk sva-
kere i fovegen enn nå. Den gang
var lyngsanking ganske alminne-
lig i vårknipa.

2. Lyngsankinga foregikk bare om
våren. En kakte det å "rive
lôgn". Lyngartene en sankt inn, var
rôsslyng for det meste og litt
kreklinglyng.

3. En nytta (nytter) bare hendene

under byggarbeidet og reiv den løs. Bruk av redskap kjenner en ikke.

4. Det var meget alminnelig at kvinnfolka fikk drive arbeidet med byggsankinga. De voksne karfolka var for det meste opptatt med gruvearbeidet, og da falt nok "møa" med foringa på den som heime satt. Kvinnfolk og større barn fikk derfor sørge for byg og kvist til hjelpefor.

5. En slår ikke bygget med tja her.

6. Bygget ble sankt i striesekker og for det meste båret heim.

7. Det ble oppbevart i sekkene eller slengt i hæng på lauegolvet.

8. Det sies folk hauka byg og strødde mjøl på til hesene. De kalte det "hakkels". Kyr fikk den servert uten videre stik den ble revet.

9. Byg ble ansett for bra for.

B. Byg som beite.

Noen særskilt beite på byg-

mark veit en ikke av. På sine steder - som ved Feragen og på skoen i Brekkebygd - er det sparsomt om grasmark. Like steder fikk (får) nok lungenet svi når beitefeet kom (kommer) ut om våren. Anna lungenbeite forekommer ikke.

II. Jøsing.

1. Inntil de siste åra har det vært alminnelig å sauke mose hver høst. Gammalt dreiv heile befolkninga i heile det vidstrakte Brekken herred med å sauke slikt dyrefor. Der det nå er nesten snøtt for mose, ble det sauka da. Dette holdt seg inntil det ble så sparsomt om mose at en måtte søke den på store avstander. Folk på nordsida av Beersundsjøen sauka mose i fjella nord for sjøen i de såkalte Klinkenfjell, Gråhøgda, Kukkungen; Björkfjellet o. s. v. Nå har det i lang tid bare vært beitemark for beufe og rein i disse strøk. På Samnesvåla og i Torpvåla ble det tatt mose, men en mose og lungenbrann ombommeren 1912 ødela moseetaket på Torpvåla. Folk

på Valset tok mose i Geit-berget og Brekkfjellet ova (östa) Stensåsen inna Botnet. Jeg minns far sankta mose der to ganger.

Tom nevnt for, en måtte på lengere hold etter mose seinere. For ca. 50 år sia tunsåg folk fra nordsida av Stursunden, Tamneset og Bekkosen seg ikke for å kjøpe mose den ca. 2 mil lange veg fra mosebrakkene ved Feragen sjø. De kunne også hente den fra fjella inna Harsjøen i Hitterdal. Etter som tida gikk, ble tilgangen på mose skralere og vegen lengere. Mosetrafikken til de nevnte stork ble mer og mer innstrenka for til slutt å stoppe heilt opp. Det kan likevel ha vært enkelte som like med til våre dager har kjøpt noe lass og kjørt heim. Folk i Brekkebygd, Hitterdal, Feragen og Valset har hatt nærmere veg til mosefjellet. De har drevet trafikken heilt til det siste. Men sankinga er blitt vanskeligere år for år fordi tilveksten ikke kunne holde skritt med avvirkinga. Derfor har folk i Valset, Kojan, Klokkevoll, Torpet og mesteparten i Hitterdal og Brekkebygd slutta heilt i det siste. Enkelte tok noen lass un-

5.
der siste krig. I Feragen driver
de framleis med mosetaking. Der
utgjør mosen halve dyreforet, og
tilgangen er også rikelig.

2. Chosen ble sankta for bruk
gjennom heile vinteren. Dette
foregikk enten grasåret var godt
eller dårlig.

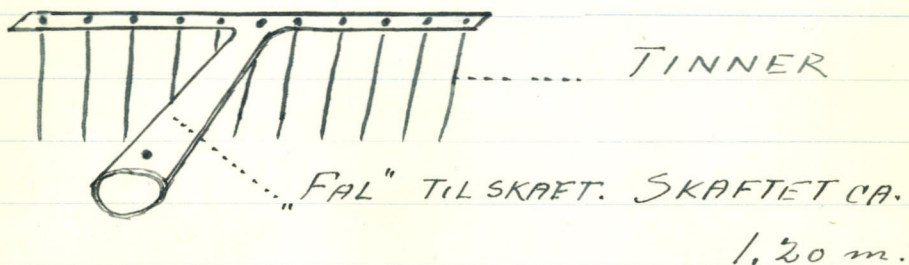
3. Man har ansett noe røtt og
fuktig var som det beste un-
der mosearbeidet, for i firrover
krympa durtlig mose inn til
nesten ingenting. Fuktig mose
hadde også lettere for å få Jes-
se i lasset.

4. Både menn og kvinner deltok
i "mässafjellet." Arbeidet kun-
ne vare ca. 1 veke. Der seker
i nærheten, ble det søkt dit
for opphold om natta. Det kun-
ne vare flere moselag som lydde
til samme "herberge", og det
ble folksomt og noe trangt. Men
dette tok alle med godt humør,
og det kunne bli riktig lystig
når alle var kommet i "flat-
senge" på golvet. I seinere tid
kunne somme ha telt med og
"ligge i telt". Ble det hardt
var, ble dette temmelig hestri.
Gruvebrakkene i Feragsfjellet

6.

har også hatt belegg av „mässä-folk“! (For spøk ble også en mose-taker kalt „mässägräben“.)

5. Hosen ble aldri revet med hendene. De nyttta moseharke. Eldre harke av tre med jærntinner.

RISS AV MOSEHARKE.

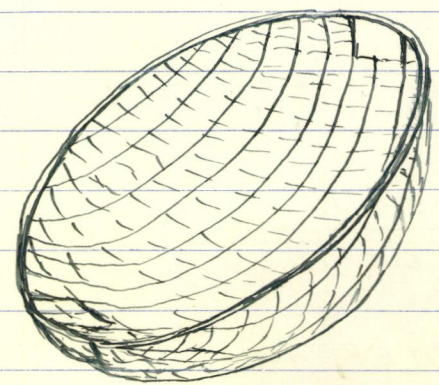
En raka ikke mosen sammen. Den ble kasta sammen i hægger. Dette kaltes „å kaste masså“.

6. Hosen sto som lass i fjellet eller skogen til det ble vinterfrie.

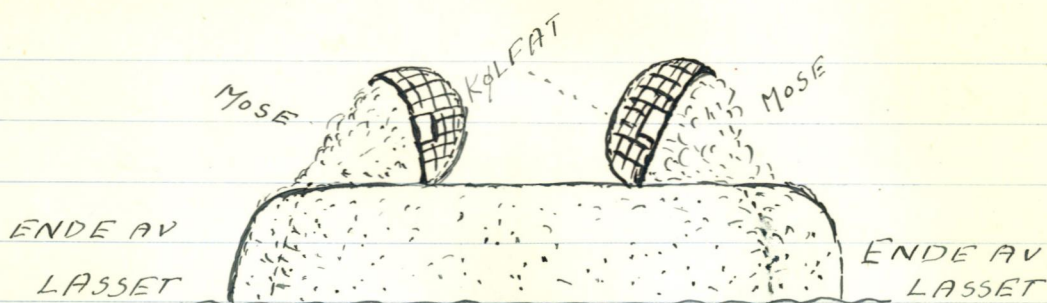
7. Når en satte lass, ble hynq, einer, vidje eller anna kvist lagt til underlag (lassbotnet). Dette skulle til for at lasset seinere skulle løsne og lettere settes på sleden. Hosen ble båret sammen i kölfat. De har et stjelett av selje, vidje eller einekvister. På tvers fletta en med klövde björketager og i seinere tid med galvanisert jærntråd. Et lass kunne ta ca. 25-30

Kølfat. En mosehaug var aldri større enn ett lass. Lasset ble om mulig plassert på ei fjørhøyning i terrenget så det ikke skulle snø for mye ned. De ble aldri satt rundt tre. Føtet ble lagt oppå eller omkring til vern mot vind og var. Kosen ble "knådd" ned av setteren som stundom brukte begge hendene, stundom knea. Beererne hadde hvert sitt kølfat. Dette ble hidd oppned på en mosehaug og klemt ned. Så velta en det på kant samtidig som en holdt for med hendene så mosen ikke valt ut. Resten av mosehaugen forsøkte en å få i kølfatet ved å "røle" med hendene. En gikk som regel til den ene enden av lasset og ga kølfatet en sleng i været så det falt oppned på lasset. Den samme sleng fikk det om en gikk til en av sidene av lasset. Denne veltemåte innafra og utover skulle til forat lasset ikke skulle sige ut.

Om mosen var tørt, var framgangsmaaten den samme. Men da måtte en trække lasset sammen.

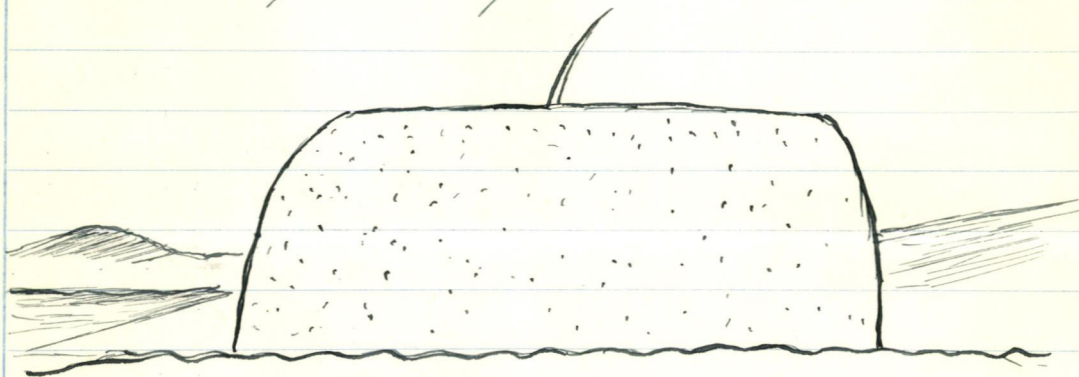
RISS AV KØLFAT.

RISS AV VELTEMÅTEN.

VED LASS-SETTINGE.

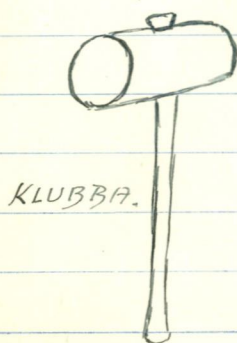
En la ikke noe rundt lasset, men en merkte det så hver kjente sine. Merket var en bjukkere kvist med innskårne, bokstaver, kanskje var det skrevet med blyant også.

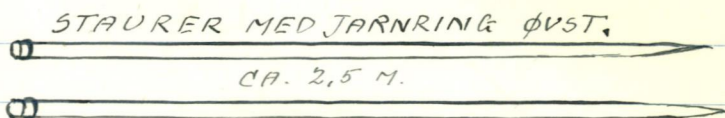
FERDIG MOSELASS

MED MERKE PÅ TOPPEN.

8. Det hendte mosen ble tunna fram til laglige steder mens det ennå var måtelig snø. Dette er ennå tilfelle i Teragen, der mosen blir kjørt ned til Sjøen.

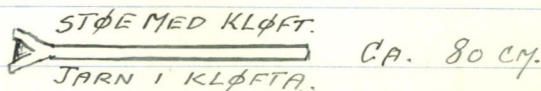

KLUBBA.

STAUER MED JARNRING ØVST.

CA. 2,5 M.

STØE MED KLØFT.

JARN I KLØFTA.

CA. 80 CM.

REDSKAPER TIL MOSEKJØRING.

9. Som regel sto flere seg i lag om vegholdet under mosekjøringa, og da kunne de vare i følge til mosen var framkjört. Det hendte de kjörte noen lass til hverandre også.

10. Hadde en huserom, ble mose-lassa hogget i stykker og hatt i hus. Ole plassen liten, måtte lassa kjøres til et noenhunde snöreint sted og satt på kant til så lenge.

11. Det var helst kua som fikk mosen, men også geit og sau kunne få sin del. Attåt ble en høytapp (vandle) gitt som attåtför.

12. Reinmosen ble ansett for godt för, bedre enn skoghøy (markaför.)

Ånner mose.

1. En sanker ikke mose til gris.
2. Skjegg lav av trær nyttes ikke.

Balsø - Fitterdal 25. okt. 1948.

Lars Balsø,
Fitterdal.